

Nick Barratt

KORONA PLANTAGENETÓW

Rebelia synów Henryka II

Przełożył
Tomasz Ładoń

Kraków 2019

Tytuł oryginału:
*The Restless Kings: Henry II, His Sons and the Wars
for the Plantagenet Crown*

Copyright © 2018 by Nick Barratt

First published 2018

Wszystkie prawa zastrzeżone. Poza uczciwym, osobistym korzystaniem w celu nauki, badań, analizy albo oceny, przewidzianym w Ustawie o Prawach Autorskich, Projektowych i Patentowych z 1988 r., żadna część tej publikacji nie może być reprodukowana, przechowywana w bazach danych ani transmitowana w żadnej postaci ani żadnymi środkami przekazu – elektronicznie, elektrycznie, chemicznie, mechanicznie, optycznie, przez fotokopie ani w żaden inny sposób – bez uprzedniej, pisemnej zgody właściciela praw autorskich.

© Copyright for the Polish edition by
Wydawnictwo Astra s.c.
Kraków 2019

Przekład:
Tomasz Ładoń

Przygotowanie edycji:
Jacek Małkowski

Redakcja:
Barbara Faron

Redaktor prowadzący:
Aleksandra Marczuk

Skład i przygotowanie do druku:
Wydawnictwo Astra s.c.

Ilustracja na okładce:
[shutterstock.com/aleksm](https://www.shutterstock.com/aleksm)

Wydanie I
Kraków 2019

ISBN 978-83-65280-82-4

Wydawnictwo Astra
31-026 Kraków
ul. Radziwiłłowska 26/2
tel. 12 292 07 30

www.wydawnictwo-astra.pl
www.facebook.com/WydawnictwoAstra
wydawnictwo@astra.krakow.pl

Prowadzimy sprzedaż wysyłkową
www.wydawnictwo-astra.pl

*Mojej żonie i córkom –
królowej i księżniczkom*

Spis treści

Tablica genealogiczna: Andegawenowie i Kapetyngowie	8
Mapa: Terytoria, nad którymi panował Henryk II i jego rodzina	11
Spis ilustracji	13
Przedmowa	15
Wprowadzenie	17
I Andegawenowie na drodze do potęgi	35
II Walka o władzę	78
III Rodzina w stanie wojny	138
IV Utrata Normandii	204
V Droga na Runnymede	260
Lektura uzupełniająca	330
Indeks	333

Wprowadzenie

*Na malowidle widniał orzeł, na którym przysiadły cztery orlęta.
Dwa spoczęły na jego skrzydłach – po jednym na każdym –
trzeci uczeplił się grzbietu i szarpał go dziobem i pazurami,
a czwarty, nie mniejszy od pozostałych, siadł na szyi rodzica
i wyczekiwał chwili, by móc wydziobać mu oczy.
Gdy kilku bliskich przyjaciół zapytało króla o znaczenie obrazu,
ten odpowiedział: „cztery orlęta to moi synowie, którzy nie
przesną prześladować mnie aż do śmierci. A najmłodszy,
którego teraz z taką czułością przytulam, pewnego dnia zrani
mnie boleśniej i niebezpieczniej od pozostałych”.*

– GERALD Z WALII

Autorem tekstu jest dwunastowieczny kronikarz Gerald z Walii, którego złowieszcze słowa okazały się szokująco prorocze. Czwartego lipca 1189 roku Henryk II, król Anglii, księżę Normandii, Akwitanii, hrabia Andegawenii, pan Irlandii i być może najpotężniejszy człowiek w zachodniej Europie, został zmuszony do podpisania warunków upokarzającego pokoju ze swoim najstarszym z żyjących

Korona Plantagenetów

synów, Ryszardem, który zbuntował się przeciwko niemu i przyjął pomoc od największego rywala Henryka, króla Francji, Filipa Augusta. Gdy tego letniego dnia w unoszącym się pyłe wymienili pocałunek pokoju, Henryk wyszeptał synowi do ucha: „Jeśli Bóg pozwoli, nie umrę, dopóki się na tobie nie zemszczę!”

Za czasów świetności króla zapewne nie byłaby to czcza groźba – można jednak dyskutować, czy Ryszard rzeczywiście mógł obawiać się wydziedziczenia. Henryk był już stary, schorowany i cierpiał z powodu rany jątrzącej się na skutek zakażenia, jakie wdało się w jego zranioną piętę. Znużony wycofał się do pobliskiego zamku w Chinon i czekał na wieści o tym, kto jeszcze dołączył do rewolty przeciwko jego rządowi. Następnego ranka do zamku przybył goniec z wiadomością, że do buntu przystąpił najmłodszy i ulubiony syn Henryka, Jan. Król był zdruzgotany. Zrozpaczony obrócił się twarzą do ściany* i wyszeptał: „Niech się dzieje, co chce. Nie troszczę się już ani o siebie, ani o nikogo innego na tym świecie”. Szybko zaczął majaczyć i zmarł następnego dnia w kaplicy zamkowej, a jego rzekomo wypowiedziane przed śmiercią ostatnie słowa brzmiały: „Hańba, hańba pokonanemu królowi”.

Wyniszczające konflikty Henryka II z synami, toczone na terytoriach rozciągających się od podnóży Pirenejów, aż po granice Szkocji, przypominają swoistą sztukę tragiczną – skrzyżowanie *Gry o tron* i *Rodzinny Soprano* – ze zwrotami akcji typowymi dla scenariusza telewizyjnego. Między wstąpieniem Henryka II na tron w 1154 roku a śmiercią Jana w 1216 roku upłynęły sześćdziesiąt dwa lata. W tym okresie doszło do zabójstwa arcybiskupa Canterbury, świętej wojny na Bliskim Wschodzie, schwytania i wykupienia z niewoli króla, utraty rozległych ziem na kontynencie, co było katastrofą na skalę wojny o niepodległość Stanów Zjednoczonych, a wreszcie do wybuchu otwartego buntu w Anglii, a następnie wojny domowej i inwazji francuskiej.

* Według przekazów umierający król wysłuchał tej wieści, leżąc w łóżu (przyp. red.).

ROZDZIAŁ I

Andegawenowie na drodze do potęgi

*Głowa, która powinna nosić złotą koronę,
nagle roztrzaskała się o skały; zamiast ubierać haftowane szaty,
nagi unosił się na falach; a zamiast wstąpić na zaszczytny tron,
stał się pokarmem dla ryb na dnie morza.*

– HENRYK Z HUNTINGDON, 1120

Historia Europy mogłaby potoczyć się zupełnie inaczej, gdyby nie dwie katastrofy morskie. W 1064 roku Harold Godwinson, jeden z najpotężniejszych możnowładców na dworze Edwarda Wyznawcy, w nieznanym celu wypłynął z portu Bosham w hrabstwie Sussex i wiatr zepchnął go z kursu. Ostatecznie wylądował w Ponthieu, gdzie został schwytany przez Gwidona I, hrabiego Ponthieu, i uwięziony na jego zamku w Beaurain. Wkrótce wieści o tym wydarzeniu dotarły do Wilhelma, księcia Normandii, który akurat przygotowywał wojsko do kampanii przeciwko swojemu sąsiadowi i rywalowi Conanowi, księciu Bretanii. Wilhelm pomaszzerował do Beaurain

Korona Plantagenetów

i otrzymał zapewnienie, że więzień zostanie zwolniony z aresztu – z tak licznym wojskiem stojącym u bram Gwidon nie miał wielkiego wyboru w tej sprawie. Dzięki temu Harold mógł później towarzyszyć Wilhelmo- wi w wyprawie jako jego „gość”. W okresie wymuszonego pobytu Harold dokonywał mężnych czynów, został nawet pasowany przez Wilhelma na rycerza, dlatego uważa się, że złożył on księciu Normandii osławio- ną przysięgę przymierza, gwarantującą mu zdobycie angielskiego tronu po śmierci Edwarda Wyznawcy. Kronikarz Orderyk Witalis utrzymywał później, że Harold zaręczył się z córką Wilhelma Adelą. Jeśli historia jest prawdziwa, to właśnie wówczas pojawiła się doskonała okazja do zarę- czyn, po których Harold złożył księciu Normandii wspomnianą obietni- cę. Cokolwiek jednak zdarzyło się w 1064 roku – a zachowała się jedynie normańska wersja historii, żywo przedstawiona na tkaninie z Bayeux – Wilhelm wykorzystał to jako moralne, a nawet boskie usprawiedliwie- nie inwazji podjętej w 1066 roku. Anglia została zatem wyrwana z orbity wpływów skandynawskich i wpadła prosto w rozgorączkowaną atmos- ferę polityki francuskiej, tworząc królestwo anglonormańskie z arysto- kracją po obu stronach Kanału, nowym systemem rządów i nowymi or- ganami administracyjnymi.

Druga katastrofa morska odbiła się głośnym echem w całej Europie i obok zatonięcia Titanica należałoby ją zaliczyć do największych mor- skich tragedii w historii Wielkiej Brytanii. Dwudziestego piątego listo- pada 1120 roku król Henryk I opuścił Barfleur i razem z rodziną oraz najważniejszymi dworzanami udał się w podróż powrotną do Anglii. Transport zaproponował mu kapitan Białego Statku (White Ship), To- masz FitzStephen, ale król już wcześniej postanowił, że wyruszy w po- dróż innym okrętem. FitzStephen miał jednak bliskie powiązania z ko- roną – jego ojciec, Stefan FitzAirad, dowodził na statku Mora, który Matylda Flandryjska ofiarowała swojemu mężowi, Wilhelmo- wi normańskiemu (Zdobycy), gdy ten płynął na podbój Anglii w 1066 ro- ku. Wobec tego Henryk zażyczył sobie, aby FitzStephen skorzystał